

let, civiló. El cpt. *civilment* ja S. XIII [CostTort.]. *Civic* [Lab., 1839], per conducte del fr. *civique* [1504], del ll. *civicus*; *civisme*, del fr. *civisme* [1790].

<sup>1</sup> *Ciotat* en el ms. secundari B, grafia freqüent en aquest ms., que coincideix amb la variant occitana *ciotat*. No té valor etimològic, i no és segur que passi de ser purament gràfica. També la veiem en algun doc. rossellonès més tardà; *siotat*, a. 1544 (*Ruscino* IV, 89) i en algun ms. lullià occitanitzant (veg. les notes a l'ed. O. C. de *L'Arbre de Sci.* I, 390, i II, 378). — <sup>2</sup> D'on, el distingo «*ciudadans* e stadans de la ciutat de Mallorca», a. 1402: els *stadans* no hi tenen drets o n'hi tenen pocs, però hi viuen ja habitualment: puix que estan en pugna els uns amb els altres, i el Consell municipal de Bna. hi ha enviat una ambaixada per posar-hi pau (cita del *DBal.*). Tan alta fou la dignitat dels ciutadans de les ciutats catalanes principals, en particular Mallorca, València i en primer lloc Barcelona, que el mot referent a aquesta acabà per adquirir rang nobiliari: «tenia noblesa d'aquella que tant prodigà Carles IV als babaus que bé ho pagaven, o sia, *ciudadà honrat de Barcelona* ab equivalència de baronia y ús del *de*», MVayreda, *Sang Nova* I, xviii, 88-9. — <sup>3</sup> Doc. des de primers de l'era Cristiana (P. Mela, Plini, Ptolemeu, Sever, S. V.). Crido l'atenció sobre la singular consonància cèltica d'aquest nom: cèlt. *GIAMON-* nom de l'hivern i del temps fred (nom ben documentat en gal, i de clara herència indoeuropea), tant més completa que la reducció fonètica de *GĬ* a *J* és un fet trivial en el sistema fonètic, podem dir de pertot, i no gens contradictori (al contrari) per les tendències peculiars, tant de les llengües cèltiques com romàniques. Recordem que el nom de *MINORICA* com el de *\*MALIORICA* (o *\*MAGLO-*) són indoeuropeus (el segon pre-llatí i per tant probablement també l'altre); que a Eivissa s'ha trobat una inscripció indoeuropea no llatina; i que es van trobant ací i allà cada dia més casos escadussers de noms d'aparença pre-romana no itàlica en l'antiga toponímia balear; potser també *Tago-mago*: cf. el NP gal *Taxi-magulus* (*IEW*, 1055.3) format amb *taxi-* = irl. ant. *tais* 'humit, suau, tou' i potser ieur. *MAG-L-* (cf. *μεγαλ-* 'gran' i *Mallorca* si és *MAGLO-*): doncs, ¿potser 'gros i humit'? No hi ha dubte que la costa Nord i Mestral de Menorca és bastant més freda (encarada als vents del Golf, i als provinents dels Alps i Canal del Roine) que les costes de les altres Balears, fins les de Sóller i Mallorca; en el centre de Gascunya hi ha un altre *GIAMONA* (> *Gimona*) no menys antic (veg. el meu treball de *BzON/fg*, 1973), en una terra on partir d'una etimologia cèltica és tan obvi com seria inconcebible allí un origen proto-balear (i no diguem ja púnic). El dogma balear = púnic que ha tingut presoners els erudits no sols és exagerat pertot, sinó infundat fora d'Eivissa. — <sup>4</sup> En francès es documenta des de 1568, en italià *civilizzare* des d'autors de mj. S. XVII (Magalotti, Salvini: Schiaffini, *Mom. di Stor. L. It.*, p. 110), angl. *civi-*

*lize* també des del S. XVII; fr. *civilisation* [1756], angl. *civilization* S. XVIII, it. *civilizzazione* 1770.

*CIVADA*, del participi passiu (*CĪVĀTA*) del ll. *CIBARE* 'alimentar, donar pinso a les cavalcadures', derivat de *CĪBUS* 'menjar, aliment'; *civada* i els altres continuadors romànics de *CĪBATA*, que al principi s'apliquen a qualsevol cereal destinat primordialment als cavalls i bèsties grosses, després va especialitzar-se, en català, occità i aragonès, en l'anomenat en llatí *AVĒNA*, i en castellà i portuguès, en l'anomenat en llatí *HORDEUM* (cat. *ordi*), revelant així quin era en les dues zones lingüístiques el pinso per excel·lència: el cereal més usat en cada una amb aquesta destinació. □ <sup>1</sup> *doc.*: a. 964.

La forma romànica *civada*, amb *-d-* i *-v-*, apareix ja sovint en docs. de Catalunya (una part d'ells en context més o menys llatí, altres ja més enterament romànic) dels Ss. X-XII, en què no estem ben segurs de si es tracta ja de la *civada*, 'avena', en especial o d'un terme genèric que abraça alhora altres cereals: «*sesters dos de civada*», doc. de Castellnou de c. 1075 (Miret i S., *El més antic t. lit. cat.*, p. 12), «*decimum de mil et de civada*», doc. vallespirenc de 1168 (de Costoja, *RLR* III, 289); en algun dels de 964, 982, 1039... que apleguen *Bast.-Bass.*,<sup>1</sup> sembla tractar-se clarament de l'aplicació d'abast genèric. Però altres vegades el sentit és ja el modern, sense dubtes, i en més d'un hi ha oposició clara amb *l'ordi* i altres cereals: «un sester de tritico et un d'ordi, et un de *civada* de brazage», doc. cerdà de c. 1182, que podem llegir en el facsímil;<sup>2</sup> també oposat al forment i a *l'ordi* en el Capbreu de Besora de c. 1200 (docs. transcrits pel Dr. Llorens que lleigeixo a l'Arxiu de Solsona, 1964); «*adhordona lo senyor Rey que hom pac a quascú d'aquels qui per lurs cavals penran civada*, 17 lliures 10 sous l'ayn», a. 1309 (doc. ross., *RLR* VIII, 64).<sup>3</sup>

Llegim en Lull: «Un traginer menjava pa e ceba, dementre que son mul menjava la *civada*; aquell traginer era magre e descolorit e son mul era gras; lo canonge dix al traginer per què pensava mills del mul que de sa persona; e lo traginer dix que'l mul no puria portar lo feix sens compliment de *civada* e que ell se podia flixar ab pa e ab ceba», «*l'abat manà --- que a lurs bèsties donàs hom *civada*, è tot ço aguesen qui'ls fos mester*», *Blanquerna* (*NCl.* II, 96.11; I, 277.6); també Eiximenis (*Terç*, *NCl.* VI, 125).

Materials suficients per mostrar l'estat de coses a l'Edat Mitjana, almenys el que predominà de molt; dels *DAG.*, *AlcM* i *DBal.* es podrà treure encara algun complement que no tindrem necessitat de reproduir, en particular pel que fa referència a l'àrea moderna de l'acc. principal. A les regions del Nord, incloent-hi les Illes, avui l'acc. és pertot la del cat. central, sense exceptuar-ne Eivissa («*sivade*: avena», Pz. Cabrero), amb pronúncia vulgar *šivádə* a Mallorca (*BDLC* XIV, 149) i Menorca (*BDLC* VII, 239).

Al P. Val. restaren supervivències d'altres accs.: dels passatges en què l'usa JoMartorell, un no és in-